Unele aspecte lingvistice ale traducerii documentelor diplomatice cu referire la Convenţia consulară între Ucraina şi România

Natalia STRATANOVSKA

In urma adoptării Actului istoric cu privire la independenţa Ucrainei (24 August 1991) în faţa Ministerului Afacerilor Externe au apărut obiective noi legate de recunoaşterea Ucrainei din partea comunităţii internaţionale, stabilirea relaţiilor diplomatice cu state străine; în ordinea zilei era şi necesitatea de a deschide reprezentanţe proprii diplomatice şi consulare peste hotarele ţării noastre.

Una din direcţiile apreciabile ale politicii externe a statului ucrainean o constituie instaurarea relaţiilor bilaterale viabile cu ţările vecine, printre care este şi România.

Trebuie să menţionăm că încă în aprilie 1918 cu venire la putere a hatmanului Pavlo Scoropadski statul ucrainean şi-a iniţiat activitatea misiunii diplomatice în România.

Insă cu toate că la ora actuală la MAE lucrează peste 2000 de angajaţi, iar pregătirea diplomatică o asigură câteva instituţii de învăţământ superior din Kiev, Lviv şi Harkov, diplomaţii care cunosc limba română sunt foarte puţini. Asemenea situaţie a fost condiţionată de un şir de împrejurări care au poziţionat limba română printre limbi rare, alături de cea finlandeză, persană sau japoneză. Remedierii acestei stări de lucruri servesc după puteri Cursuri superioare de limbi străine pe lângă MAE care funcţionează cu intermitenţe încă din anul 1921.

Datorită acestor Cursuri indiferent de post şi vârstă diplomaţii ucraineni au posibilitate de a-şi perfecţiona (gratuit) limba străină pe care o cunosc ori să înceapă învăţarea unei limbi noi fără să părăsească sediul Ministerului.

O acuitate crescândă capătă problema cunoaşterii unei sau altei limbi străine în cazul elaborării sau traducerii documentelor diplomatice. Pentru a efectua calitativ asemenea misie un diplomat trebuie să dea dovadă nu numai de cunoaşterea profundă a limbii străine, ci şi să fie priceput în particularităţile unei traduceri de acest fel.

In cercetare de faţă este întreprinsă încercare de a expune în linii generale particularităţi stilistice şi lexicale ale Convenţiei consulare între România şi Ucraina elaborată în limbile română şi ucraineană în 1991.

Scopul principal al Convenţiei consistă în stabilirea şi fixarea înţelegerilor bilaterale care reglementează raporturile de reprocitate între două Consulate în vederea înlesnirii şi protejării drepturilor şi intereselor cetăţenilor din cele două ţări.

Este cazul în care diplomaţii au nevoie să comunice cu partenerii lor într-un mod cât mai eficient pentru a-şi atinge scopul, ceea ce în ultimă instanţă contribuie la întărirea contactelor între ţările menţionate.

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

Oricărui specialist în dreptul internațional Convenția consulară ca obiect de traducere îi oferă posibilitatea de a demonstra arta stăpânirii normelor lingvistice specifice genului, deoarece acest tip de document reprezintă una dintre formele concrete de manifestare a limbajului diplomatic. Intruchipând un act juridic rolul căruia este cel de a reglementa, Convenția posedă toate atributele stilului oficial. Folosirea tocmai acestui stil îi impun condiții destul de specifice de activitate în domeniul diplomatic care obligă la exactitatea formulelor şi inadmisibilitatea oricăror ambiguități care pot să cauzeze o înterpretare incertă, imprecisă a documentului diplomatic, fiindcă chiar şi neînsemnată inexactitate în formulare este în stare să provoace o neînțelegere.

Deci, sfera oficială de aplicare a Convenției consulare condiționează caracterul ei prin excelență oficial, la ce contribuie structura bine organizată a documentului: Convenția este alcătuită din scurtă prefață în care se relevă scopul acestui act juridic şi 6 capitole. Toate capitolele sunt împărțite în articole; fiecare din articole îşi are câte-un număr de ordine şi câte-un titlu. Articolele constă dintr-un număr de paragrafe şi subparagrafe. Aşa, încât textului, ca unui document diplomatic bilateral, este caracteristică o alcătuire standartizată făcută după şablon.

Reprezentând un act de orientare juridică, Convenția este înzestrată cu o logică distinctă care se manifestă în pedantică coerență în expunerea conținutului fiecărui articol. Nu putem să nu relevăm că repetarea anumitelor forme şi construcții gramaticale se arată ca un procedeu important organizatoric al textului. Numeroase articole încep cu o propoziție afirmativă constatatoare în continuarea căreia după două puncte urmează enumerarea paragrafelor care toate, fără nici o excepție, încep cu un verb la conjunctivul prezent (ceea ce în limba ucraineană se traduce cu verbul la infinitiv) – această enumerare cuprinde de la două până la cinci forme de conjunctiv ca la exemplul următor din art.10 :

> Funcționarul consular are dreptul:
> să elibereze paşapoarte şi alte documente de călătorie cetățenilor statului trimițător, să le reînnoiască, să le prelungească, să facă mențiuni sau să le anuleze.

Repetarea anumitei forme gramaticale ca rezultatul sistematizării unui ansamblu de procedee lingvistice investeşte integritatea în expunerea materiei.

Acelaşi scop îl îndeplineşte sintaxa cam complicată a documentului. Iată cum arată paragraful 4 al art. 16:

> dacă un cetățean al statului trimițător are sau pretinde a avea drept de moştenire asupra unei succesiuni în statul primitor, însă nici el şi nici reprezentantul său nu pot să ia parte la dezbaterea succesiunii, funcțiionarul consular poate, personal sau prin locțiitorul său, să-l reprezinte pe acest cetățean în fața tribunalului ori altor autorități competente ale statului primitor.

In mai multe articole din Convenția consulară sunt folosite cu precădere propozițiile de subordonare, printre propozițiile subordonate predomină cele condiționale ca la exemplul citat.

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

Propoziţiile simple care se întâlnesc frecvent în document sunt amplificate prin părţi de propoziţie omogene, exprimate de substantive, la rândul lor, amplificate de construcţii participiale, – drept urmare, avem de a face cu propoziţii simple, dar prelungite considerabil. De exemplu, paragraful 4 al art. 1:

„funcţionar consular", înseamnă consul general, consul, viceconsul, agent sau ataşat consular, însarcinat să exercite funcţii consulare.

Modurile de traducere în limba ucraineană a construcţiilor participiale sunt destul de stabile, căpătând forma de propoziţii analitice – mai ales – de cele subordonate atributive în care conjunctivul prezent românesc, urmând după participiul trecut, de obicei se traduce ori printr-un substantiv deverbal (ca la exemplul nostru : românescul „însarcinat să exercite funcţii consulare" este redat prin «якому доручено виконання»), ori prin construcţie impersonală («якому доручено виконувати») cu verbul la infinitiv – ambele forme menţin aceeaşi semnificaţie.

Diversitatea felurilor de redare în limba ucraineană a participiului prezent (a gerunziului) ar putea constitui tema unei cercetări aparte. Vom exemplifica în continuare numai câteva modalităţi care se întâlnesc în textul Convenţiei.

1.Art.1, par.10 :
„cetăţean al statului trimiţător „înseamnă orice persoană fizică având cetăţenia statului trimiţător.

In limba ucraineană construcţia gerunzială este tradusă prin propoziţie subordonată condiţională, ceea ce în varianta ucraineană a transformat propoziţie simplă din text românesc în propoziţie de subordonare :

«громадянин акредитуючої держави» означає будь-яку фізичну особу, яка належить до акредитуючої держави».

2. Art. 15:
„[...] la cererea postului consular acestea (autorităţile competente) îi vor pune la dispoziţie un certificat de deces ori o copie a altui document confirmând decesul".

In acest caz gerunziul este înlocuit de conjncţia ucraineană „щодо" în sens de «який», «що стосується», dar calitatea atributivă a gerunziului rămâne evidentă.

. «[...] на вимогу консульської установи вони (компетентні органи) надають їй свідоцтво про смерть або інший документ щодо смерті».

3. Art. 34, par. 1/в:
„[…] intentate de un terţ pentru o pagubă rezultând dintr-un

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

accident".

Gerunziul ca forma participiului prezent este tradusă în ucraineană prin intermediul participiului trecut care tot posedă diminsiunea atributivă:

« [...] позовів, порушених третьою особою за шкоду,
заподіяну в результаті нещасного випадку».

4.Capitolul 6. Dispoziţii finale.
„[...] ambele texte având aceeaşi valoare".

Ucraineşte: «причому обидва тексти мають однакову силу».

Această variantă a traducerii ucrainene a gerunziului nu mai explotează calitatea acestei părţi de vorbire de a-şi pierde uneori proprietăţile verbale şi de a se întrebuinţa în funcţie de atribut faţă de substantiv, deoarece în cazul citat gerunziul românesc se traduce în ucraineană nu ca o formă verbală, ci ca un verb de sine stătător «мають».

Prezenţa în textul Convenţiei consulare a Capitolului 1 care se numeşte „Definiţii" la prima vedere ţine de particularităţile ei structurale , dar cu toate acestea, după conţinut acest capitol al Convenţiei se apropie de un dicţionar explicativ specializat în lexicul diplomatic. Ca să nu apară interpretări eronate şi să fie exclusă terminologia ezitantă care îşi pierde astfel caracterul normativ, la capitolul „Definiţii" fiecare noţiune este tratată ca termen care îşi păstrează valabilitatea în cadrul documentului concret, deoarece definiţiile nu reprezintă altceva decât explicarea exhaustivă a noţiunilor care de repetate ori vor figura în textul documentului. Să exemplific :

„Post consular „înseamnă orice consulat general, consulat, vice-
consulat ori agenţie consulară".

Traducerea substantivului românesc „post" ca «установа» în ucraineană demonstrează cât de hotărâtor este factorul contextului, tema documentului de care în mare măsură depinde încărcătura semantică, sensul logic al lexicului terminologic. Totodată, sensul unui sau altui cuvânt în cadrul contextului diplomatic şi în afara acestuia poate să difere considerabil.

Dicţionar Român-Rus [2] sub redacţia lui Gh. Bolocan conţine aproape 60.000 de cuvinte. Din 7 sensuri ale cuvântului „post", nici printre zeci de îmbinări cu acest cuvânt nu există nici unul care ar corespunde substantivului ucrainean «установа» (ruseşte «учреждение»), dar tocmai acest sens este atribuit acestui substantiv însoţit de adjectivul „ consular" pe un tărâm limitat al Convenţiei consulare.

Alt model care se înscrie în această formulă poate servi traducerea în limba ucraineană a substantivului românesc „ membru" ca «працівник» :

„membru al personalului de serviciu"
«працівник обслуговуючого персоналу».

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

Asemenea cazuri sunt frecvente atât la nivelul unor noţiuni, cât şi referitor la construcţii mai complicate.

Obiectivele care stau în faţa Convenţiei consulare ca unui document reglementar, precum şi problemele pe care le examinează îi solictă nu numai un cadru stilistic bine determinat, ci şi îi impun prevalarea anumitului tip de lexic care se prezintă ca unul din instrumentele care participă la definitivarea acestui stil.

Baza lexicală a Convenţiei o constituie lexicul curent cu ponderea importantă a termenologiei diplomatice şi juridice – unui strat specific al lexicului profesional care domină documentele din domeniul dreptului internaţional. Textul Convenţiei abundă în următoarele noţiuni:

„şeful postului consular,”
„circumscripţie consulară,”
„imunitate diplomatică,”
„valiză diplomatică,”
„inviolabilitate diplomatică,”
„misiune diplomatică”.

Merită de remarcat că majoritatea structurilor sintagmatice sunt dotate cu adjectivele „consular” sau „diplomatic”, ceea ce cauzează apartenenţa acestor îmbinări de cuvinte cercului destul de restrâns al lexicului diplomatic.

Cel mai des termenii legaţi de un domeniu concret şi folosiţi în cadrul acestuia, se caracterizează printr-un singur sens şi lipsa sinonimiei în cadrul domeniului respectiv, de exemplu:

„ tutelă”,
„curatelă”,
„expirare”,
„ persoane în cauză”,
„detenţie preventivă”,
„persoanele contractante”,
„a rămâne în vigoare” .

Un fel de declinaţie de la această regulă o constituie definiţia „statul primitor” pentru care în textul Convenţiei consulare există sinonimul „ statul de reşedinţă” – aceşti doi termeni similari se traduc în limba ucraineană într-un singur fel – «держава перебування».

Este firesc că un document din sfera dreptului internaţional conţine termenologia juridică care corespunde profilului tematic al mai multor articole ale Convenţiei, foarte diverse ca sens. De exemplu, art. 11 care se numeşte „Legalizări şi autentificări” literalmente este plin de termeni juridici care fără complicaţii îşî găsesc echivalenţe în limba ucraineană:

„ persoana fizică sau juridică”,
„incompatibil cu legea”,
„ a întocmi acte şi documente”,

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

„a acorda, a prelungi, a anula vize”,
„ a îndeplini funcţii notariale”,
„ a nu contraveni legilor şi regulamentelor”,
„ a priva de libertate”, -

respectiv, în ucraineană :

«фізична чи юридична особа»,
«несумісний з законом»,
«складати акти і документи»,
« надати, подовжити, анулювати візи»,
«виконувати нотаріальні функції»,
« не суперечити законам та нормам»,
«позбавити волі».

Textul aproape tuturor articolelor Convenţiei este înzestrat cu mai multe cuvinte şi expresii care dincolo de limitele documentului diplomatic se dovedesc a fi neutrale, dar, pomenindu-se în mediul pur oficial, îşi dobândesc aceeaşi rezonanţă oficială. Se au în vedere expresii, ca:

„a încheia căsătorii” – «реєструвати шлюби»,
„a se (a nu se) bucura de privilegii” – «користуватися привілеями»,
„a acorda ajutor şi asistenţă” – «надавати допомогу і сприяння».

In privinţa ultimei structuri constatăm că folosirea predicatelor analitice în loc de cele alcătuite dintr-un singur cuvânt „a acorda ajutor” în loc de „a ajuta” – „a efectua control” în loc de „a controla” – tot face parte din deziderateleе stilului oficial.

Foarte tipice pentru chipul oficial al acestui document sunt expresii şablon care satisfac cerinţelor de precizie şi economie lingvistică. Expresiile de acest fel îsi au poziţia fixă, aşezându-se la începutul paragrafelor:

„în legătură cu”,
„în dorinţa de”,
„în cazul în care”,
„în măsura în care”,
„în conformitate cu”,
„în exercitarea funcţiilor consulare”,
„în exercitarea drepturilor prevăzute”.

Contribuind la elaborarea unei structuri bine organizate a textului, în traducerea ucraineană unele din expresii şablon capătă gradul maxim de aproximaţie, de exemplu:

„în legătură cu” – «у зв’язку з»,
„în conformitate cu” – «згідно з»;

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

altele îşi schimbă structura formală:

„în dorinţa de" – «керуючись бажанням»,
„în vederea" – «маючи на меті».

Convenţia consulară se distinge prin prezenţa în text a numeroaselor trimiteri la articole, paragrafe şi subparagrafe , ca la art. 39:

„Obiectele menţionate la subparagrafele „b" şi „c" ale paragrafului 1 al acestui capitol nu trebuie să depăşească cantităţile necesare pentru folosinţa personală a persoanei în cauză".

«Предмети, згадані у підпунктах 2 і 3 пункту 1 цієї статті, не повинні перебільшувати кількості, необхідної для особистого користування відповідних осіб».

Se înscriu în canavaua documentului care aparţine sferei dreptului internaţional introducerea directă în text a locuţiunilor idiomatice din limba latină: „persona non grata", curierul „ad-hoc", „exequaturul".

Folosirea caracterelor diferite, împărţirea textului în mai multe paragrafe care reprezintă enunţuri construite şi denominate în mod logic, titlurile capitolelor şi articolelor – toate acestea înlesnesc perceperea şi înţelegerea informaţiei.

Ţinând cont de volum mare al Convenţiei consulare care conţine 34 de pagini, am evidenţiat numai cele mai relevante aspecte ale acestui document diplomatic care sunt următoarele:

1. Convenţia posedă o anumită structură compoziţională şi anumite formule de introducere şi de încheiere, adică reprezintă un text cu structură fixă.

2. Textul Convenţiei este alcătuit cu contribuţie specială a componentei termenologice: sunt folosite cu precădere unităţi lexicale şi frazeologice aparţinând limbajului juridic, adică termenii destinaţi comunicării într-un anumit sector al vieţii socio-profesionale şi anume, cel al dreptului internaţional.

3. Textul Convenţiei are un caracter obiectiv, neutru, depersonalizat, distant, lipsit de manifestări atitudionale. Trăsături dominante ale Convenţiei sunt claritatea, exactitatea, succesivitatea în expunerea materiei.

Aşadar, reprezentând unul din genurile limbajului scris diplomatic, alături de notă, comunicat, memorandum, acord, Convenţia consulară răspunde cerinţelor unui asemenea tip de document, încadrându-se în toate normele stilului livresc oficial.

Mă încumet să spun că însăşi clasificarea distinctă a stilurilor funcţionale are reputaţia problemei deschise, fiindcă îi stă în cale prezenţa în cadrul fiecărui stil a unor elemente şi construcţii comune, deci, stilurile nu există separat, ci conviețuiesc ca părţile componente ale aceluiaşi sistem, păstrând fiecare din ele, propriile particularităţi şi criterii.

În încheiere este important de remarcat că reuşita traducerii documentului, cum este Convenţia consulară cu nivelul ei de complexitate, depinde direct de profesionalism şi experienţă a celui care este menit să realizeze în practică această

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)

misiune dificilă, iar cunoaşterea unor aspecte stilistice şi lexicale ale mecanismului de traducere va asigura în oarecare măsură ocolirea unor obstacole lingvistice neaşteptate.

Bibliografie

Dicţionar diplomatic*: Dicţionar diplomatic,* Bucureşti, Editura politică, 1979.
Dicţionar Român-Rus: *Dicţionar Român-Rus,* Moscova, Editura „Limba rusă", 1980.
Dicţionar român de neologisme*: Dicţionar român de neologisme,* Bucureşti, Editura Floarea darurilor, Editura Rotech Pro, 2000.

EINIGE LINGUISTISCHEN ASPEKTE der UBERSETZUNG von diplomatischen DOKUMENTEN am BEISPIE der KONSULARKONVENTION ZVISCHEN der UKRAINE und RUMANIEN

Im Rahmen der bilateralen Beziehungen zwischen der Ukraine und Rumanien stellt die Erreichung der Adaquanz bei der Ubersetzung von einem diplomatischen Dokument eines solchen Schwierigkeitsgrades, der fur die Konsularkonvention zwischen der Ukraine und Rumanien kennzeichnend ist, eine ausserordentlich schwierige Aufgabe dar. Im Aufsatz wird ein Versuch unternommen, die strukturbezogene Eigenart der Konsularkonvention zu analysieren , deren durch die Zugehorigkeit dieses Dokuments zum Bereich des Volkerrechts bedingten stilistischen und lexikalischen Besonderheiten zu ermitteln.

Kiev, Ucraina

BDD-V383 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:46 UTC)